

מעדני אשר

גיליון ט"ל
(שנה ז')
פרשת ואתחנן תש"ע

י"ל ע"י

מכון "מעדני אשר"

הגליונות ברחבי תבל יוצאים לזכותו של הרב ברוך בן מרים ומרת שיינדל מלכה בת היה פייגא

האם יש איסור לאכול דברים הגורמים לשכחה? בפרשת ו' ט' השמר לך ושמור נפשך מאוד.

איתא בגמ' מנחות צ"ט ע"מ ב' אמר ריש לקיש כל המשכח דבר אחד מתלמודו ועובר בלאו, ויליף מפסוק הנ"ל השמר לך ושמור נפשך מאד פן תשכח את הדברים, וכדו' אבין אמר ר' אילעא, דאמר רבי אבין אמר ר' אילעא כל מקום שנאמר השמר פן ואל אינו אלא לא תעשה, יכול אפילו מחמת אונסו תלמוד לאמר ופן יסורו מלבבך, במסירם מלבו הכתוב מדבר.

יש לחקור מי שאוכל דברים המשכחים את הלימוד המבוארים בגמ' הוריות י"ג ע"ב האם עובר על לאו הנ"ל כיון שגורם שישכח התורה או דילמא ליכא איסור לאכול דברים המשכחים את הלימוד.

הנה בספר חסידים סימן תתנ"ח כתב וז"ל אחד שאל מחכם, עכברים אכלו מלחמי אם אוכל לאכול מן הלחם, א"ל ולמה לא תאכל, א"ל פן אשכח תלמודי, ואני נזהר מלאכול כל מה שמשכח התלמוד, ועתה אני רעב, א"ל החכם אינך חייב עד שישב ויסירם מלב, ואני רואה אותך שאינך עוסק בתורה ואתה פנוי ובטל מדברי תורה, ומוטב לך שלא היית נזהר מדברים המשכחים, כדי שתשכח דברים בטלים שאתה עוסק בהם, חזינן מדבריו שכשאוכל דברים המשכחים את הלימוד ליכא בזה איסור, ולא דמי ליושב ומסירם מלבו.

וכן בשו"ת דברי מלכאל חלק ב' סימן נ"ג כתב דמדלא כתבו הפוסקים לדינא שאסור לאכול או לעשות כל הדברים המשכחים, דהא קי"ל במנחות צ"ט שהמשכח דבר אחד מתלמודו עובר בלאו אם משכח במזיד מצד שיושב ומסירו מלבו, וא"כ אם אוכל דבר המשכח הרי גורם במזיד שישכח תלמודו, וע"כ צ"ל דאינו רק חשש שיזיק ואפשר שלא יזיק או שיוכל לעשות לעומת זה דבר המועיל לזכרון וכדאיתא בהוריות שם איזה דברים.

אבל בשו"ת התעוררות תשובה סימן שס"ז כתב שכל מי שעושה דברים אלו שקשים לשכחה המובאים בגמ' הוריות י"ג ע"ב כיון שעושה מעשה שע"ז שוכח לימודו, עובר על הפסוק רק השמר לך שהוא גורם שישכח דברי תורה מלבו.

וכן בלקוטי מהרי"ח סדר קביעות עתים לתורה כתב דמי שאוכל דברים שקשים לשכחה עובר על השמר לך ושמור נפשך מאוד פן תשכח.

וכן סובר החזון איש דהאוכל דברים שקשים לשכחה עובר בלאו הנ"ל, כך כתב בשו"ת תשובות והנהגות חלק א' סימן ג' בסופו ששמע בן מהחזון איש, ולענין אם נשים מותרות לאכול דברים שקשים לשכחה הרבה פוסקים כתבו שמותרות, ויש שכתבו שאולי נמי אסורות שהם יכולות לשכוח ההלכות שנוגעות עליהם, עיין פסקי תשובה אור"ח סימן ק"ע.

איך שלח רבי אליעזר בר צדוק לרבי יוחנן החורני זיתים לאכילה? הרי זה קשה לשכחה?

איתא בגמ' הוריות י"ג ע"ב חמשה דברים משכחים את הלימוד ואחד מהם הרגיל בזיתים.

ובמהרש"א הוריות י"ג ע"ב, מנחות נ"ג ע"ב כתב יש לתת טעם בכל שבעת מינין דחשיב בתורה חשיב הפירות עצמן דכתיב חטה ושעורה גפן וגו' חוץ מזית דנקט היוצא ממנו דכתיב זית שמן משום דהזית גופיה אין בו שבח א"י ואדרבה שהוא משכח התלמוד אבל שמן היוצא ממנו הוא משיב התלמוד ושבחו של א"י.

מעדני אשר: יש להקשות על דבריו דהא דבש נמי אינו הפרי עצמו, ושמתיה דמצאתי דבשדה חמד מערכת הד' כללים כלל מ"א הקשה עליו קושיא זו ע"ש אריכות מה שכתב לתוך.

יש להקשות: מהא דאיתא בגמ' יבמות ט"ז ע"מ ב' א"ר אלעזר בר צדוק כשהייתי לומד תורה אצל ר' יוחנן החורני, ראיתי שהיה אוכל פת חריבה במלח בשני בצורת, באתי והודעתי את אבא, אמר לי הולך לו זיתים, והולכתי לו, וקשה איך שלח לו דברים שקשים לשכח את הלימוד, כך מקשה היעב"ץ בספרו מור וקציעה אור"ח סימן ק"ע, וכן בשו"ת דברי ישראל סימן כ"ח, וכן בשו"ת שלמת חיים סימן צ"א, וכן בסיון צ"ב, וכן הגר"ח קניבסקי שליט"א בספרו ספר הזכרון ס"ק י"א.

איכא כמה תרוצים:

א. היעב"ץ בספרו מור וקציעה אור"ח סימן ק"ע, ועיין בהגהות הוריות י"ג ע"ב כתב וז"ל ומה שאין נוהגים ליהזר בזיתים, אף הנהגים מדברים המביאים לידי שכחה, נראה לי שעיקר טעמן הוא משום דשמע להו שלא נאמרו דברי הגמ' אלא באוכלן לחים חיים וקובע סעודתו עליהן, משא"כ באלו הכבושים שאין אוכלין אותן אלא לקניוח, וראיה לדבר שאין חשש בזיתים כבושים, מרבי יוחנן החורני שאכל זיתים, וכן רבי יוחנן דמבואר בגמ' ברכות ל"ט ע"א דאכל זית מליח.

ב. ע"פ מה שכתב המגן אברהם אור"ח סימן סימן ק"ע ס"ק י"ט וז"ל בענין דברים המשכחים את האדם כגון זתים וכיוצא בהם אין זה אלא בעם הארץ, אבל המאכל בכונה כנועד מוסיפין לו זכירה כי הוא מתקן אותה, לפי הנ"ל אתי שפיר דרבי יוחנן החורני שהיה יודע לכיון את התקונים לא היה איסור, כך תירץ בשו"ת שלמת חיים סימן צ"א, וכן בסיון צ"ב.

ג. דווקא כשאוכל באופן תמידי אז אסור כלשון הגמ' בהוריות הרגיל בזיתים, משא"כ כשאינו אוכל בקביעות ליכא איסור, לפי הנ"ל אתי שפיר דרבי יוחנן לא אכל את זה באופן תמידי לכן לא היה איסור.

ד. כיון שהיה שני בצורת ולא היה לו מה לאכול, לכן היה מותר לאכול, כך תירץ הגר"ח קניבסקי שליט"א בספרו ספר הזכרון ס"ק י"א.

ברכת מזל טוב לידידינו

הנדיב הנכבד הרב שלמה דוד דייטש שליט"א

מנהל מלון גלי צאנו נתניה

לרגל הכנס בנו היניק וחכים כמר מיכאל ניי"ז לעול התורה והמצוות במז"ט

וברכת מזל טוב לאביו ידידינו הרב אברהם דייטש שליט"א

יד ימינו של כ"ק הארמו"ד מיצאנו

וברכת מזל טוב מיוחדת לחמיו ידידינו הרב שמעון שר שליט"א

מנהל מוסדות צאנו בארה"ק

יהא רעוא שיזכו לראות נחת מכל יוצאי הליציהם ויעליהו בכל אשר יפנו

האם מן התורה יש חיוב להניח תפילין כל היום?

בפרשת ו'ה' וקשרתם לאות על ידך וגו'.

קימ"ל אור"ח סימן ל"ז מצותן להיותם עליו כל היום, אבל מפני שצריכים גוף נקי שלא יפיח בהם ושלא יסיח דעתו מהם ואין כל אדם יכול לזיזם בהם נהגו שלא להניחם כל היום.

יש לחקור האם מן התורה החיוב להניח תפילין כל היום או דילמא מן התורה די ברגע אחד ומדרבנן צריך שיהא כל היום.

הנה הפרי מגדים אשל אברהם אור"ח סימן ל"ז ס"ק ב' מסתפק האם מן התורה חייב בתפילין כל היום או דילמא מן התורה די ברגע אחד ומדרבנן בעינן כל היום ועכשיו בטלוח משום שאין לנו גוף נקי.

ומסיק הפרי מגדים: אם לא הניח תפילין יום אחד כלל ביטל מצות עשה של תפילין, ואם הניח רגע אחד קיים המצוה, אבל מצוה מן המובחר מן התורה להיות עליו כל היום, ועכשיו נהגו שלא להניח כל היום משום שצריכים גוף נקי ואין כל אדם יכול לזיזם בזה.

אבל הלבוש אורח חיים סימן ל"ז סעיף ב' כתב מצותן להיות עליו כל היום, דהא סתם כתיב דברים יא, י"ח וקשרתם אותם וגו' משמע קשירה תמידית, ועוד כתיבשמות י"ג ט' והיו לאות על ידך ולזכרון בין עיניך, ואות וזכרון צריכין להיות תמידין, אבל מפני שצריכין גוף נקי שלא יפיח בהן מפני קדושתן, ועוד שצריכין שלא יסיח דעתו מהן בעודן עליו ואין כל אדם יכול לזיזם בזה, על כן נהגו שלא להניחם כלל כל היום, כי סגי להו בקשירה פעם אחת בכל יום, אעפ"י שסירם מיד נמי יצא ידי זכירה וקשירה, ומ"מ אמרו חז"ל ברכות יד ע"ב צריך כל אדם לזיזם בהן להיותם עליו לכל הפחות בשעת קריאת שמע ותפלה, בזמן קצר כזה יכול כל אדם לזיזם שלא יפיח בהם ושלא יסיח מהם דעתו.

לכאורה יש להביא ראיה שיש חיוב להניח תפילין כל היום: מהא דאיתא בגמ' שבעות כ"ה ע"ב לא אכלתי היום ולא הנחתי תפילין היום, משביעך אני ואמר אמן חייב ומקשה בגמ' בשלמא לא אכלתי איתיה בלא אוכל, אלא לא הנחתי מי איתיה בלא אנית, ואם איתא דמדאורייתא יוצא י"ח תפילין בהנחה כל שהיא, הא משכחת לה בלהבא כגון שהניח כבר תפילין באותו יום, דבכה"ג איתיה בלא אנית, אלא ודאי שמה"ת צריך להניח תפילין כל משך היום, ומש"ה ליתיה בלא אנית, כך מעיר בספר טל תורה שבעות כ"ה ע"ב להגאון רבי מאיר אריק זצ"ל, ע"ש מה שדחה, וכן בשו"ת שוואל ומשיב מהדורא ד' חלק א' סימן נ"ב ראיה זו בשם אביו, וכן בדעת תורה אור"ח סימן ל"ז.

ובדעת תורה אור"ח סימן ל"ז מביא ראיה שיש חיוב להניח תפילין כל היום: מהא דכתב הר"ן שבת נ' ע"א דאלישע בעל כנפים ביטל מצות עשה במה שחלץ את התפילין מראשו שעה אחת, חזינון דהחיוב כל היום, ודחה ראיה הנ"ל, דיח לומר דזה רק מדרבנן, ועל זה נמי חייב למסור את עצמו בשעת גזירת השמד דלא גרע מערקתא דמסאנא, ע"ש הרבה ראיות.

ובשו"ת שבט הלוי חלק ט' סימן י"ח נשאל בעיקר חיוב הנחת תפילין מה"ת אם כל היום וכתב דאין ספק דמשמעות הש"ס בכמה דוכתא דלכתחלה מצותה כל היום, וכן מוכיחים כ"כ סוגיות הש"ס עיין שבת י"ב ע"א יוצא אדם בתפילין ע"ש עם חשכה, ועיין סוכה מ"ו ע"א תפילין כל זמן שמניחן דברי רבי וחכ"א אינו מברך אלא שחרית לבד והיינו במניחן כל היום.

מדוע אין מברכים על מצות תפילין לקשור תפילין

כמו שכתוב בתורה וקשרתם?

הנה בשו"ת הרשב"א ח"א ס' קמ"ז נשאל מפני מה אנו אומרים על נטילת לולב ואין אנו אומרים על לקיחת לולב כלשון הכתוב ולקחתם לכם, והשיב, זו אינה שאלה שאין אנו מקפידים בלשון כל שאנו שומרים הענין, שאם כן, שאל למה אנו אומרים על נטילת לולב ואין אנו אומרים על נטילת כפות תמרים כלשון הכתוב, וכן בתפילין ובתקיעת שופר ובכל המצות אין ההקפדה רק על שמירת הענין לא בלשון.

וכן בשו"ת מהרי"ט חלק ב' אורח חיים סימן ז', מובא בהגהות רבי עקיבא איירי אור"ח סימן כ"ה ס"ק ה' כתב נשאלתי על ענין הנחת תפילין למה אנו מברכין להניח תפילין ואין אנו מברכין לקשור תפילין או על קשירת תפילין כי היכי דלא לימרו מי סני לך לשניה דקרא דכתיב וקשרתם לאות על ידך וכתב וקשרתם אותם לאות על ידכם.

ומתריץ באחד מן התרוצים: כי אנחנו יכולים לפרש כי מה שנאמר וקשרתם לאות על ידך לא נאמר על קשירתם על היד, כי אם על הקשירה הראשונה שאנחנו קושרים אותם ברצועותיהם כדי שאחר קשירתם והיו לאות על היד כי בלתי הקשירה לא יהיו לאות והרצון בו תעשה הקשירה בהם כפי מה שנצטוונו בתורה שבע"פ כדי שאח"כ יהיו לאות על ידינו, אשר על כן תקנו וסדרו רבנן קשישי וסבוראי להניח ולא לקשור.

וכן הב"ח אורח חיים סימן כ"ה הקשה וז"ל אם תאמר מפני מה תקנו ברכת להניח ולא לקשור תפילין כדכתיב וקשרתם וכמו שתקנו סוכה מו א, תוספתא ברכות פ"ו ה"ד לישב בסוכה משום דכתיב ויקרא כ"ג מ"ב בסוכות תשבו ועל נטילת לולב מדכתיב שם כ"ג מ' ולקחתם לכם ולהתעטף תוספתא שם ה"טו מדכתיב דברים כב יב גדילים תעשה לך על ארבע כנפות כסותך אשר תכסה בה הכי נמי בתפילין.

ומתריץ הב"ח: יש לומר דעיקר מצות תפילין הוא שיהיו מונחים עליו כל היום ואם היה מברך לקשור הוה משמע דבמה שקושר תפילין על ידו ועל ראשו רגע אחת ואח"כ מסירן יוצא ידי חובתו לכך תקנו להניח דמשמע שיהיו מונחים עליו שעה אחת על כל פנים.

ובשו"ת מנחת שלמה תינא ב - ג סימן א' כתב כיון דלא קי"ל כרבנו אליהו דבעי לקשור קשר של תפילין בכל יום, מה"ט גופא תקנו את הברכה בנוסח זה כדי שלא נטעה לחשוב שצריך לקשור בכל יום, אמנם נראה דאף לרבנו אליהו שצריך לעשות קשר בכל יום, מ"מ כיון שאפי' אם היו מקושרים מאתמול יצא שפיר מצות תפילין ואין הקשירה בזמן המצוה כלל לעיכובא, לכן מברך שפיר להניח תפילין ולא לקשור תפילין.

מעדני אשר: נראה לתרץ, לפי מה שכתבו הפוסקים דעיקר מצות תפילין הוא הנחה ולא הקשירה ונפק"מ לגבי כמה הלכות, אחד מהם האם אשה או גוי כשירים לקשור תפילין על היד לאיש שאינו יכול להניח וכתבו הפוסקים כיון דעיקר המצוה זה הנחה ולא הקשירה כשירים עיין אריכות בספר מעדני אשר חלק ג' פרשת ואתחנן וכן עוד נפק"מ ששכיח מי שהניח תפילין על ידו ולא הרגיש שהניחו על בגדו האם צריך להניח עוד הפעם, עיין מעדני אשר חלק ג' פרשת עקב לכן אין מברכים לקשור דהויא משמע דהמצוה הוא הקשירה.

האם אדם גדול מותר ללמוד מרב שאינו הגון

כיון שיכול לזהר שלא לימשך עליו?

בפרשת ו' ו' ושנתם לבניך.

ובספרי מובא ברש"י בפרשת לבניך אלו התלמידים.

איתא ברמב"ם הלכות תלמוד תורה פרק ד' הלכה א' הרב שאינו הולך בדרך טובה אע"פ שחכם גדול הוא וכל העם צריכין לו אין מתלמדין ממנו עד שובו למוטב, שנאמר כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו כי מלאך ה' צבאות הוא, אמרו חכמים אם הרב דומה למלאך ה' צבאות תורה יבקשו מפיהו אם לאו אל יבקשו תורה מפיהו.

יש להקשות: מהא דאיתא בגמ' חגיגה ט"ו ע"ב רבי מאיר היכי גמר תורה מפומיה דאחר, והאמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן מאי דכתיב מלאכי ב' כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו כי מלאך ה' צבאות הוא, אם דומה הרב למלאך ה' צבאות יבקשו תורה מפיהו ואם לאו אל יבקשו תורה מפיהו, ומתריך הגמ' אמר ריש לקיש רבי מאיר קרא אשכח ודרש משלי כ"ב הט אזנך ושמע דברי חכמים ולבך תשית לדעתך, לדעתם לא נאמר, אלא לדעתך קשו קראי אהדדי, לא קשיא, הא בגדול, הא בקטן, ואם כן הוי ליה להרמב"ם וסייעתו לחלק בין גדול לקטן, כך הקשה הלחם משנה הלכות תלמוד תורה פרק ד' הלכה א', וכן הש"ך יור"ד סימן רמ"ו ס"ק ח', וכן הב"ח שם, וכן ברכי יוסף יור"ד סימן רמ"ו, וכן בשו"ת דברי יציב יור"ד סימן קמ"א, וכן באור החיים דברים פרק י"ב פסוק כ"ד.

איכא כמה תרוצים:

א. סבירא ליה להרמב"ם, מדקאמר ריש לקיש רבי מאיר קרא אשכח, משמע רבי מאיר סבירא ליה הכי ואנן לא קי"ל כוותיה, והיינו דקאמרי התם בגמ' דקודשא ב"ה לא קאמר שמעתתא משמיה דר' מאיר הואיל וגמר שמעתתיה מפומיה דאחר, כך תירץ הש"ך בשם הב"ח, והחיד"א בספרו פתח עינים תמה על תרוץ זה דהרי הרמב"ם למד הרבה ספרים מחכמות אחרות ואין סמך על זה.

אבל האור החיים הקדוש דברים י"ב כ"ד **תמה עליו:** ממה שמקשה לר' מאיר מדרשת כי שפתי כהן מוכח שחפץ להשוותם שאם אתה אומר שאחר האמת שר' מאיר לחלק אתה מהדרשה שהוא לימוד הגדול אם כן מה מקשה התלמוד מדרשת כי שפתי כהן, אם לא שתאמר שסובר שדרשה זו מוסכמת שאם לא כן היה יכול לומר ר' מאיר אינו דורש כן, ואם תאמר שזו היא כוונת המתריך שאמר ר' מאיר קרא אשכח, ופירוש ואינו מודה בדרשת שפתי אם כן מאי חוזר לומר קשו קראי, אם הדורש זה אינו דורש זה, ועוד הרי רבא שהוא אמורא אחרון דרש אל גנת אגוז מה האגוז הזה הגם שהוא מלוכלך בטיט וכו' אין אוכל שבתוכו נמאס, ודברים אלו הם כסברת ר' מאיר וידוע דהלכה כרבא.

ב. טעם הרמב"ם שסובר שבזמן הזה אין דעת שלמה שתקרא גדול להתיר לו ללמוד מחכם רשע, שדוקא ר"מ שהיה שלם בדעת ובידיעה הוא שהותר לו הדבר שאין לחוש ודאי שילמוד ממנו רשעו, וסברא זו נכונה וסמוכה מעצמה היא לזה סתם רמב"ם לאסור ללמוד מהרב שאינו כמלאך בין לגדול בין לקטן כי הדורות נתמעטו ואין לנו היתר זה אלא בר"מ וכיוצא, וצא ולמד מדבריהם שבת ק"ב ב שאמרו אם הראשונים כמלאכים, כך תירץ האור החיים הקדוש דברים י"ב כ"ד, כך תירץ הש"ך יור"ד סימן רמ"ו ס"ק ח'.

אבל בלחם משנה הלכות תלמוד תורה פרק ד' הלכה א' **דחה תרוץ זה:** שהרי הרמב"ם אינו אומר הדינים הנוהגים בזמן הזה בלבד אלא הדינים שינהגו בכל זמן.

ג. אם היה כותב הרמב"ם חילוק הנ"ל כל אחד יסבור בעצמו כי גדול הוא ויתר לעצמו ולכן השמיטו, כך כתב החיד"א בספרו פתח עינים חגיגה ט"ו ע"ב.

איך אמרינן שמותר ללמוד תורה רק מרב שהוא כמלאך

וכי איך יודעים איך שמלאך נראה?

איתא בגמ' חגיגה ט"ו ע"ב אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן מאי דכתיב מלאכי ב' כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו כי מלאך ה' צבאות הוא, אם דומה הרב למלאך ה' צבאות יבקשו תורה מפיהו, ואם לאו אל יבקשו תורה מפיהו.

יש להקשות: איך יודע אדם איך שמלאך נראה, וכי ראה פעם מלאך, כך מקשה בישמה משה פרשת תולדות ועוד הרבה אחרונים.

איכא כמה תרוצים:

א. שהענין המלמד את תלמידו תורה צריך שיהא עיקר כוונתו להעלות דעת התלמיד, אף כי מזה היא מניעה להעלות את עצמו, כמ"ש שאדם נקרא מהלך שנאמר זכריה ג' ונתתי לך מהלכים בין העומדים האלה, וכשהוא מכוון להעלות למעלה אי אפשר להעלות התלמיד שהוא מדרגה התחתונה ממנו, ואחז"ל ב"ב פ' ב בפסוק תהלים צ"ב י"ג צדיק כתמר יפרח שתמר עושה פירות, והוא דמיון הצדיק שמלמד לאחרים דרכי ה' ותורתו, ואז אינו יכול ליגדל בגבהו כמו ארז שאינו עושה פירות, וז"ש כארז בלבנון שאם הוא דומה לארז שאינו עושה פירות הוא גדול בגבהו, אלא שהקב"ה מצליח אותו בתורה אח"כ, כמשחז"ל תענית ז' א' מתלמידי יותר מכולם, והיינו דאמר אף שהצדיק שהוא כתמר דהיינו שהוא עושה פירות, ואפ"ה בזכות זה יצליח ה' בידו לעלות למעלה למעלה ויזכה אח"כ ליגדל כארז בלבנון שאינו עושה פירות, וזהו דומה למלאך ה' צבאות שנקרא עומד, כדכתיב ונתתי לך מהלכים בין העומדים האלה, שאינו הולך למעלה ולא למטה כך כתב בפנים יפות בראשית פרק י"ח.

ב. הכונה נקי בלא עבירות כמלאך, כך כתב בישמה משה פרשת תולדות.

מאיזה גיל יש חיוב לאב ללמד את בנו תורה?

בפרשת ו' ו' ושנתם לבניך.

איתא ברמ"א יור"ד סי' רמ"ה סעיף ח' מיד כשיהיה בן ג' שנים שלימות מלמדין אותו אותיות התורה כדי שירגיל עצמו לקרות בתורה.

וכתב עליו בהגהות הגר"א יור"ד סימן רמ"ה אות י"ט וז"ל איני מבין שיחתו, דהא מיד שמתחיל לדבר חייב כמו דאיתא לעיל סעיף ה' מאימתי מתחיל ללמד לבנו, משיתחיל לדבר מתחיל ללמדו תורה צוה לנו.

ומביא הגר"א דבתנחומא פרשת קדושים איתא וערלתם ערלתו וגו' הכתוב מדבר בתינוק שלש שנים יהיה לכם ערלים שאינו יכול לא להשיח ולא לדבר ובשנה הרביעית יהיה כל פריו קדש שאביו מקדשו לתורה הלולים לה' שמהלל להקב"ה ובשנה החמישית, אבל העיקר כמ"ש בגמ' סוכה מ"ב ע"א משעה שמתחיל לדבר כו'.

יש להקשות: מה יתריך הרמ"א על הגמ' דמשמע שהחיוב של האב, היא כשהתינוק יכול לדבר.

וכתב עליו בשו"ת שיה יצחק סימן תל"ד לא זכיתי להבין קושיית הגר"א דהרי אנו רואים מה שלומדים לתינוק מיד שמתחיל לדבר, היינו שמשים לפניו אותן תיבות של פסוק זה כ"פ עד שיכול לאומרם וכמעשה בכל יום, וכן על דרך זה שמרגילים אותו לומר ברכות כדי להבינו אותיות, ושיקרא בעצמו פסוק תורה צוה לנו אין בכח הילד אז, ועל זה קאי הרמ"א דצריך להיות בן ג' אז אין די במה שהרגלנוהו עד עתה להילד שיאמר אחרינו מה שאמרנו בפניו, אלא צריך ללמדו מעתה שיהא יכול לקרות מתוך הכתב, ועיין בשו"ת פני מבין יור"ד סימן ש"ב מה שתיריך.

מכתבים למערכת

מדוע אחר חורבן הבית הראשון לא תיקנו כל התקנות של זכר לחורבן

ד"ר אהרן חורבן השני

מה שהקשתם בשם החתם סופר על הא דאיתא בגמ' בבא בתרא סי' ע"ב ב' ת"ד כשחרב הבית בשניה, רבו פרושין בישראל וכו' ואמרו סד אדם את ביתו בסיד, ומשייר בו דבר מועט, וכמה אמר רב יוסף אמה על אמה, אמר רב חסדא כנגד הפתח, דיש להקשות מה עלה על דעת הפירושים בחורבן בית שני להתאבל יותר ממה שתקנו נביאים בחורבן בית ראשון לצום ד' צומות, ואסרו לסוד ביתו אלא א"כ משייר אמה, ותרצתם בכמה אופנים.

הגאון המפורסם רבי שמאי קהת גראס שליט"א דומ"ץ מחזיקי הדת

נראה לתרץ, דבחורבן בית ראשון שהיה לו זמן קצוב לא חששו חז"ל שמא יתיאשו מהגאולה, משא"כ חרבן בית השני דלא היה לו זמן קצוב, חששו חז"ל שמא יתיאשו מן הגאולה, ולכן עשו כל מיני דברים שבוזוה יאזכרו את החרבן, וכיון דגזירה על החי שלא ישתכח מן הלב, ולזה תקנו כל התקנות שבוזוה מראים שהם חושבים על זה כל הזמן דעדיין לא נתיאשו.

הרב אלימלך בלום שליט"א קרית צאנו נתניה

נראה לתרץ, ע"פ מה שכתב השל"ה מסכת תענית וז"ל כי הנה היו שתי מקדשות שחרבו וכל אחד הוסיף יגון ואנחה כי לאחר חורבן בית שני נסתלקה השכינה ביותר למעלה, לפי הנ"ל אתי שפיר.

הרב שאול מרגליות שליט"א מודיעין עילית

נראה לתרץ, לפי מה שכתב החתם סופר בחידושי לסוכה מ"א דלאחר חורבן בית ראשון, לא דרשו את ציון וכתוב ציון היא דורש אין לה מכלל דבעי דרישה, ולכן רבי יותנן בן זכאי אחר חרבן בית שני התקין כמה תקנות זכר לחורבן כמו דאיתא בגמ' ראש השנה ל' ע"א שהוא משום לדרוש את ציון, ולפי זה אתי שפיר דלאחר שראו בחורבן בית ראשון שלחו לדרוש את ציון הוסיפו יותר דברים כדי ליזכר החורבן.

הרב יצחק קדמון שליט"א שעלבים

נראה לתרץ, כיון דבית ראשון נחרב בגלל חטא עבודה זרה גילוי עריות שפיקוח המים כדאיתא בגמ' יומא ט' ע"ב וכו' עלמא ידעי שהן עבירות חמורות שהרי שלשתן בייחוד ואל יעבור, לא נצרכו לתקן כ"כ תקנות להמחיש את חומרת המצב, משא"כ בית שני שנחרב בגלל שנאת חנם, שבעיני אנשים זהו חטא קל יותר מע"ז ג' ע' ושפ"ד, ואולי לא יודרו לתקן את החטא היה צריך חיזוק יותר באבילות זכר לחורבן, כדי שנבין שחטאנו ונתאמץ לתקן את החטא, וכעין דברי הרמ"א א"ח סי' תר"ג דספק עבירה צריך יותר תשובה מעבירה וודאית, כי יותר מתחרט כשיודע שחטא, עוד י"ל בדומה לזה ע"פ הגמרא יומא פ"ז כיוון שעבר אדם עבירה ושנה בה נעשית לו כהיתר וא"כ כיוון דעם ישראל חטא כבר פעם שניה, שהרי נחרב הבית בשניה א"כ שמא לא במהירה יבינו שחטאו, וצריך תקנות אבילות כדי לעוררם לשוב בתשובה.

האם יש היתר ע"פ הלכה לאנשי ירושלים שאינם קורעים קריאה על מקום המקדש

מה שדנתם האם אנשי ירושלים יש להם היתר ע"פ הלכה שלא לקרוע כשרואים את מקום המקדש.

הרב יוסף בן ציון רבינוביץ שליט"א ירושלים כולל לאסוקי שמענתא

הרב יונתן מסנר שליט"א קרית בעלזא ירושלים

הרב רונן פרינץ שליט"א ירושלים כולל הפארת שראת

הרב מאיר סנדר שליט"א ירושלים

יש לציין שהגאון רבי שלמה זלמן אוירבך זצ"ל אמר דבאמת מצד הדין נראה דצריך לקרוע, מ"מ הוא ראה גדולים וטובים שלא קרעו, וטעמא דמילתא דמחמת חסרון הרגשת צער על החורבן הוא שנהגו שלא לקרוע, דמי שדר באותה עיר שבה נמצא הכותל ויכול לנסוע שם בקלות ובכל זאת לא נסע, סימן שחסר לו רגישות לכותל וצער על חורבנה וא"כ אין לו על מה לקרוע.

תגובות אפשר לשלוח עד ליום ג' בערב בלבד

להרב אשר אנשיל שוורץ שליט"א

למקס המערכת: 057-7961607 או למייל: levib@017.net.il

לביורים בכל ענייני המערכת, בטל: 057-3166560

על מה סמכו העולם לשמוע קלטות של ניגונים

הרי משרחב בית המקדש אסור לשמוע קול זמרה

מה שהקשתם על הא דקמ"ל אורח חיים סימן תק"ס סעף ג' משרחב בית המקדש גזרו שלא לנגן בכלי שיר וכל מיני זמר וכל משמיעי קול של שיר לשמח בהם, דיש להקשות על מה סמכו העולם ששומעים קלטות של ניגונים של שמחה, הרי משרחב בית המקדש אסור, וכתבתם כמה תרוצים.

הרב מיכאל קופר שליט"א ירושלים ישיבת מיד

יש לציין דבשו"ץ ציון אליעזר חלק ט"ז סימן ל"ג כתב דהעולם סומכים על מה שכתב ברמ"א סימן תק"ס ס"ק ג' דיש אומרים דוקא מי שרגיל בהם כגון המלכים שעומדים ושוכבים בכלי שיר או בבית המשתה אסור לשיר אבל באופן אחר מותר, ובני ישראל יוצאים ביד רמ"ה ועל זה סומכים.

הבה"ח החתן משה ישעיה שפילמן נ"ו ישיבת מיד ירושלים כעת בצרף שבשו"ץ

נראה לתרץ ע"פ מה שכתב הר"ן גיטין ד' ע"א וז"ל ומ"מ כתבו הגאונים שאינו אסור אלא כגון נגינת של אהבת אדם להחירו ולשבח יפה בפינו, אבל שירות ותשבחות וזכרון חסדיו של הקב"ה שרי ואפשר דעל זה סמכו, ומ"מ לפי זה יש להבחין בין הנ"ל ובין המתחדשים שאין כוונתם כנ"ל.

איך מותר לומר שבחודש זה אב רע למשפט הרי זה איסור מעונן

מה שהקשתם בשם החתם סופר על הא דקמ"ל אורח חיים הלכות תשעה באב סימן תקנ"א משנכנס אב ממעטין בשמחה, ובר ישראל דאית ליה דינא בהדי כותי, לישתמיט מיניה דריע מזליה, דיש להקשות מהא דאיתא בגמ' סנהדרין ס"ה ע"ב ב' תנו רבנן מעונן, שאסרה תורה לא תעוננו רבי עקיבא אומר זה המחשב עתים ושעות, ואומר היום יפה לצאת, למחר יפה ליקח, וקשה א"כ איך אמרין כאן בגמ' שאב רע למשפט הרי זה איסור לא תעוננו, ומתוך החתם סופר כיון דאתחזיק, דחמשה דברים ארעו בתשעה באב לית ביה משום לא תעוננו.

הרב יוסף חיים הלוי בירנבוים שליט"א מודיעין עילית כולל באר יוסף

הרב יוסף בעריש נגול שליט"א בית שמש

יש להביא ראיה מהא דקמ"ל שאין נושאים נשים אלא במלוי הלבנה, ומדוע אין בזה איסור משום לא תעוננו אלא ש"מ שהיכא שמוזק ליכא איסור לא תעוננו.

הרב מנחם מענדל הלפרין שליט"א כולל להוראה צאנו בית שמש

מה שתרצתם בשם החתם סופר דכיון דאתחזיק, דחמשה דברים ארעו בתשעה באב לית ביה משום לא תעוננו, יש להעיר דמ"מ קשה על הא דאיתא בגמ' שם דטוב לעשות דין עם גוי באדר, הרי שם לא אתחזיק הטוב, ומדוע ליכא חשש משום לא תעוננו.

איך היה מותר לפנחס לעשות את עבודה הרי כהן שהרג את הנפש לא ישא כפיו

מה שהקשתם בשם הראשונים על הא דכתוב בפרשת פנחס כ"ה י"ג והיתה לו ולדועו אחריו ברית כהונת עולם, דיש להקשות איך היה פנחס כשר לכהונה אחר שהרג את זמרי, הרי קמ"ל בגמ' ברכות ל"ב ע"ב כהן שהרג את הנפש לא ישא את כפיו, א"כ כל שכן שהוא פסול לעבודה, ותרצתם בכמה אופנים.

הגאון רבי גמליאל הכהן רבינוביץ שליט"א בני ברק מ"ח סג' א' אורח

נראה לתרץ ע"פ מה שאיתא במדרש רבה פרשת בלק פירשה ב' סימן כ"ה שנעשה לפנחס שנים עשר ניסים, ואחד מהניסים שהאריך הקב"ה את הברזל שהיה ביד פנחס כדי שידקור את שניהם, ונמצא שהיה כאן מעשה ניסים כשהרגם פנחס, ולכן לא נפסל מכהונה דדוקא כשכהן הורג לבד נפסל מכהונה, ומשא"כ הכא שהרגן בכח ה'.

על מה סמכו העולם שלא לקרוע קריעה בבגדיהם כשמגיעים לכותל

מה שהקשתם על מה סמכו העולם שאינם עושים קריעה כשמגיעים לכותל הרי נפסק להדיא בש"ע דהוראה מקום המקדש חייב לקרוע.

הרב שמעון דונולער שליט"א בני ברק

יש לציין שהגר"ן קרליץ שליט"א מורה למי שאין לו בגד לקרוע, שלא יסע לכותל המערבי, ובשו"ת פאת שוך חלק א' סימן נ"ז כתב דמי שמחפש תחבולות איך להיפטר מקריעה בכותל המערבי, רחמנא ליצלן מענשו שמולול בצער השכינה ומצויא עצמו מכלל התאבלים על ירושלים.